

**ПИТАННЯ ДЛЯ ІСПИТУ «Європейська конвенція про захист прав людини і
основоположних свобод та юридична практика»**

1. Ідея прав людини: генеза та сучасне розуміння.
2. Поняття та основні властивості прав людини. Структура прав людини.
3. Обґрунтування прав людини.
4. Проблема універсальності прав людини. Права людини в системі європейських цінностей.
5. Покоління прав людини та каталог прав, що захищаються Конвенцією.
6. Юридизація прав людини. Міжнародні та національні системи захисту прав людини.
7. Історичні передумови прийняття Конвенції. Основні етапи розвитку конвенційного механізму захисту прав людини.
8. Еволюційний підхід ЄСПЛ. Доктрина «живого інструменту».
9. Тлумачення ЄКПЛ. Традиційний (статичний) та еволюційний (динамічний) підходи до тлумачення.
10. Європейський консенсус та доктрина «свободи розсуду держав».
11. Концепція автономного тлумачення понять Конвенції.
12. Конвенція як юридично обов'язковий інструмент у сфері прав людини. Конституційна природа Конвенції. Структура Конвенції. Протоколи до Конвенції.
13. Співвідношення Конвенції та інших договорів Ради Європи у сфері захисту прав людини.
14. Взаємодія Ради Європи та Європейського Союзу у сфері захисту прав людини. Проблема приєднання ЄС до Конвенції.
15. Цінності, що лежать в основі системи Ради Європи: права людини, верховенство права, демократія.
16. Людська гідність, персональна автономія, плюралізм і солідарність як ключові цінності Конвенції.
17. Основні принципи дії Конвенції: принцип ефективності та субсидіарності. Доктрина «четвертої інстанції».
18. Обмеження прав людини, гарантованих Конвенцією. Типологія конвенційних прав відповідно до можливості обмеження їх здійснення.
19. Критерії допустимості обмежень прав людини у практиці Європейського суду з прав людини («трискладовий тест»).
20. Вертикальна і горизонтальна дія Конвенції.
21. Зобов'язання держави відповідно до Конвенції. Типологія зобов'язань держави. Негативні та позитивні зобов'язання.
22. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (ст. 15 Конвенції). Межі застосування обмежень прав (ст. 18 Конвенції).
23. Європейський суд з прав людини в системі контрольного механізму ЄКПЛ.
24. Організація ЄСПЛ. Створення ЄСПЛ. Етапи реформування ЄСПЛ.
25. Формування ЄСПЛ. Обрання суддів ЄСПЛ Парламентською Асамблеєю Ради Європи (ПАРЄ). Склади ЄСПЛ.
26. Предметна юрисдикція (*ratione materiae*) Європейського суду з прав людини.

27. Юрисдикція за колом суб'єктів (*ratione personae*): особа заявника та держави – відповідача.
28. Юрисдикція Європейського суду з прав людини у часі (*ratione temporis*): одномоментні факти та триваючі порушення.
29. Територіальна юрисдикція (*ratione loci*): територіальний та ефективний контроль.
30. Процедура в ЄСПЛ: від первинної скарги до рішення.
31. Індивідуальні, колективні та міждержавні справи.
32. Порядок подання скарги до ЄСПЛ. Вимоги до змісту скарги та процедури її подання. Умови прийнятності заяви. Типові помилки при поданні скарги
33. Особливості процедури розгляду скарг суддею одноособово, Комітетом суддів, Палатою, Великою Палатою.
34. Клопотання у справах та їх розгляд. Юридичне представництво. Участь третьої сторони.
35. Попередні забезпечувальні заходи (правило 39 Регламенту ЄСПЛ).
36. Процедура прийняття рішення. Встановлення фактів. Тягар та стандарт доведення.
37. Виключення скарг зі списку тих, що підлягають розгляду (стаття 37 Конвенції). Дружнє врегулювання.
38. Пілотна процедура та пілотні рішення. Огляд пілотних рішень ЄСПЛ щодо України та їх виконання державою.
39. Зміст та особливості застосування статті 41 Конвенції. Справедлива компенсація. Судові витрати. Відшкодування матеріальної шкоди та компенсація моральної шкоди.
40. Порядок виконання рішень ЄСПЛ Україною.
41. Проблематика виконання рішень ЄСПЛ. Негативні наслідки одноразового та систематичного невиконання рішень ЄСПЛ.
42. Значення ЄСПЛ та його практики. Місце ЄСПЛ в європейській системі захисту прав людини.
43. Роль ЄСПЛ в утвердженні верховенства права та забезпеченні його вимог.
44. Практика ЄСПЛ і її місце в системі джерел українського права.
45. Практика Європейського суду з прав людини («case-law») та стала практика («well established case-law»).
46. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя в Україні. Правові позиції ЄСПЛ.
47. Право на життя (ст. 2 Конвенції): зміст та особливості порівняно з усіма іншими правами. Справи проти України.
48. Обмеження права на життя.
49. Зобов'язання держави щодо права на життя. Матеріальні і процесуальні зобов'язання. Межі зобов'язань.
50. Дискусійні питання, пов'язані з правом на життя. Відсутність консенсусу щодо певних питань та свобода розсуду держави.
51. Право на життя в умовах збройних конфліктів: вбивства, що слідують з актів агресії – проблема співвідношення міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права.
52. Заборона катування (ст. 3 Конвенції). Абсолютний характер заборони катувань.

Зміст та співвідношення понять «катування», «нелюдське поводження або покарання», «поводження або покарання, що принижує гідність». Справи проти України.

53. Зобов'язання держави відповідно до ст. 3 Конвенції. Матеріальні і процесуальні зобов'язання.
54. Застосування ст. 3 Конвенції в умовах надзвичайного стану та війни.
55. Зміст та сфера застосування ст. 4 Конвенції. Поняття «рабство» та «підневільний стан». Сучасні форми рабства та підневільного стану.
56. Право не бути присилуваним до примусової чи обов'язкової праці: зміст та обмеження.
57. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції). Справи проти України.
58. Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканність.
59. Кримінально-правові та цивільно-правові підстави позбавлення волі. Вимоги до правомірного позбавлення свободи та особистої недоторканності. Особливості затримання окремих категорій осіб згідно зі ст. 5 Конвенції та правових позицій ЄСПЛ
60. Гарантії права людини на свободу і особисту недоторканність.
61. Право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції). Зміст права на справедливий суд згідно зі статтею 6 Конвенції. Справи проти України.
62. Застосування статті 6 у кримінальних справах. «Кримінальний» характер обвинувачення.
63. Застосування статті 6 в цивільних справах. Термін «спір» та «цивільний» характер права.
64. Право на доступ до суду як гарантія реалізації права на справедливий суд.
65. Право на справедливий розгляд справи. Критерії справедливості розгляду справи.
66. Право на публічний розгляд справи та публічне оголошення судового рішення.
67. Право на розгляд справи у розумний строк.
68. Право на незалежний та безсторонній суд, створений на підставі закону.
69. Право на захист у судовій справі.
70. Ніякого покарання без закону (ст. 7 Конвенції). Зміст права не бути притягненим до суду або покараним двічі (ст. 4 Протоколу № 7).
71. Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 8 Конвенції). Справи проти України.
72. Критерії виправданого лімітованого втручання у право на приватність.
73. Зобов'язання держави щодо права на приватність.
74. Свобода думки, совісті і релігії (ст. 9 Конвенції).
75. Свобода вираження поглядів (ст. 10 Конвенції). Справи проти України.
76. Особливості застосування ст. 10. Форми вираження поглядів. Право на доступ до інформації.
77. Свобода зібрань та об'єднання (ст. 11 Конвенції). Зміст і особливості права на свободу об'єднань. Зобов'язання держави із забезпечення права на свободу мирних зібрань.

78. Зв'язок свободи зібрань та об'єднань (ст. 11 Конвенції) зі свободою думки, совісті і релігії (ст. 9 Конвенції) та зі свободою вираження поглядів (ст. 10 Конвенції).
79. Заборона дискримінації (ст. 14 Конвенції). Додатковий характер ст. 14 Конвенції. Сфера застосування ст. 14 згідно із практикою ЄСПЛ.
80. Форми дискримінації. Пряма і непряма дискримінація. Множинна дискримінація. Позитивна дискримінація. Підстави дискримінації. Відкритий перелік підстав дискримінації за ст. 14 Конвенції.
81. Тягар доведення. Застосування Судом стандарту доведення «поза розумним сумнівом». Стандарт доказування у справах про дискримінацію. Тест на дискримінацію.
82. Зобов'язання держави за ст. 14 ЄКПЛ.
83. Захист власності (майна) (ст. 1 Протоколу № 1). Позбавлення майна. Фактичне та юридичне позбавлення майна.
84. Автономність тлумачення поняття «майно». Зміст поняття «мирне володіння майном». Критерії допустимості втручання у право власності.
85. Право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13 Конвенції). Співвідношення ст. 13 Конвенції з її іншими статтями.
86. Право на вільні вибори (ст. 3 Першого протоколу № 1).
87. Право на шлюб і створення сім'ї (ст. 12 Конвенції). Рівноправність кожного з подружжя (ст. 5 Протоколу № 7).
88. Право на освіту (ст. 2 Протоколу № 1).
89. Свобода пересування (ст. 2 Протоколу № 4).
90. Заборона вислання громадянина (ст. 3 Протоколу № 4), заборона колективного вислання іноземців (ст. 4 Протоколу № 4).